

ПОЈМОВНИК НАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ И ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ

- **АДАПТАЦИЈА** - извођење грађевинских и других радова на постојећем објекту којима се врши промена организације простора у објекту, замена уређаја, постројења, опреме и инсталација истог капацитета, којима се не утиче на стабилност и сигурност објекта, не мењају конструктивни елементи, не мења спољни изглед и не утиче на безбедност суседних објеката, саобраћаја, заштите од пожара и животне средине.
- **АДМИНИСТРАТИВНО ИЗВРШЕЊЕ** (извршење управног решења) - извршење уређено Законом о општем управном поступку, којим се извршава неновчана обавеза утврђена решењем донетим у управном поступку.
- **АГРАРНА РЕФОРМА** (нем. *bodenreform, agrarreform, енг. landreform, франц. réformе agraire*) - привредно-политичка мера на основу које је вршено систематско подржављење приватне имовине, пре свега пољопривредног земљишта, одузимањем имовине од одређених категорија власника. Тако је експроприсана земља додељивана државним предузећима, пољопривредним комбинатима и задругама, а један део и сељацима (аграрним интересентима) до одређеног својинског цензуса.
- **АГРАРНИ ИНТЕРЕСЕНТИ** - физичка лица која су, као корисници апропријације, по Закону о аграрној реформи добијала у приватну својину земљу из фонда аграрне реформе.
- **АКЦИЈА** - исправа (хартија од вредности) помоћу које њен ималац стиче право учешћа у расподели добити акционарског друштва (дивиденде).
- **АПРОПРИЈАЦИЈА** - стицање приватне својине на предметима друштвене својине, и има три облика: 1. законска апропријација, тј. додељивање земље на основу закона, као што је по прописима о аграрној реформи додељивана земља у приватну својину земљорадника; 2. административна апропријација, тј. стицање приватне својине на предметима јавне својине на основу административне дозволе (дозвола за лов, за риболов); 3. арондација; 4. комасација.
- **АРЕНДА** - уговор којим једно лице на одређено време предаје другом лицу на коришћење своје обрадиво земљиште, а ово се обавезује да му на име накнаде преда део плодова које са земљишта прикупи и да му по истеку уговора врати земљиште у државину.
- **АРОНДАЦИЈА** - аграрна мера на основу које се власнику приватног земљишта, које се налази између парцела земљишта у друштвеној својини те омета његово рационално искоришћавање, то земљиште одузима у корист друштвене својине и заокруживања парцела, а у замену му се за узврат даје у приватну својину друго пољопривредно земљиште.
- **АВНОЈ** - Антифашистичко веће народног ослобођења Југоославије – политичко и законодавно тело основано у Бихаћу 27. новембра 1942. године од стране Врховног штаба и представника партизанских јединица целе

Југославије, потом конституисан као највиши орган власти да би на Трећем заседању у августу 1945. године био претворен у Привремену народну скупштину Демократске Федеративне Југославије. Донео је низ одлука, између осталог и одлуке о конфискацији и подржављењу имовине.

- **БАШТИНА** - земљишни посед у категорији феудалне својине, карактеристичан у Србији у периоду 12 - 15. век. Данас нема својинскоправни значај, али се користи као одредница свеукупног историјског наслеђа одређеног ентитета (породице, народа и др.).
- **БЕЛЕГЕ ПРЕМЕРА** - све врсте белега за подземно и надземно обележавање сталних геодетских тачака (тригонометријске, гравиметријске, астрономске и нивелманске мреже свих редова), белеге којима се обележавају границе катастарских општина и белеге сталних геодетских тачака за снимање детаља.
- **БЕСТЕРЕТНИ ПРАВНИ ПОСАО** - видети: добротини правни посао.
- **БОНИТИРАЊЕ ЗЕМЉИШТА** - утврђивање плодности земљишта, на основу његових природних особина, без обзира на начин коришћења тог земљишта. Подручје за бонирање земљишта је територија Републике.
- **ВАНРЕДНА ЦЕНА** (*pretium singulare*) - цена која се утврђује по објективним мерилима али се у обзир узимају посебне околности власника ствари (субјективна вредност ствари).
- **ВАНРЕДНИ ОДРЖАЈ** - стицање права својине на основу савесног одржаја који је трајао законом одређено време.
- **ВИША СИЛА** - спољни, непредвидиви и неотклоњиви догађај услед чијег дејства је, без кривице одговорног лица, проузрокована штета.
- **ВЛАСНИЧКИ ЛИСТ** (Б лист, властовница) - део земљишне књиге у који се уписује име титулара права својине на непокретности из А листа, правни основ стицања (уговор о поклону, решење о наслеђивању, судска пресуда итд) и ограничења власника непокретности да самостално управља и располаже земљишнокњижним телом или њеним делом односно ограничења која су уписана у теретни лист.
- **ВОДОВИ** - подземни и надземни водови (водовод, канализација, топовод, нафтовод, гасовод, електроенергетска мрежа, телекомуникације, дренажа, индустријски и други водови са припадајућим уређајима и постројењима и сл.).
- **ГОЛА СВОЈИНА** (*nuda proprietas*) - постоји онда кад власник ствари не врши било какву фактичку власт на ствари (нема је у државини), нити је употребљава на било који начин, али ипак задржава право својине. У контексту одузимања приватне имовине после Другог светског рата, голу својину и данас имају власници приватних станова у које су одлукама послератних народних одбора усељени тзв. заштићени подстанари.
- **ГРАД** - насеље које је као град утврђено законом.
- **ГРАЂАНСКА СВОЈИНА** - у социјалистичкој терминологији у Србији после 1945. године израз којим се обележава својина грађана и грађанскоправних лица.

- **ГРАЂЕЊЕ** - извођење грађевинских и грађевинско-занатских радова, уградња инсталација, постројења и опреме.
- **ГРАЂЕЊЕ НА ТУЂЕМ ЗЕМЉИШТУ** - правна ситуација која настаје кад једно лице својим материјалом и радом сагради зграду или другу грађевину на земљишту на коме друго лице има право својине, а да између њих није закључен никакав уговор.
- **ГРАЂЕВИНСКА ЛИНИЈА** - линија на, изнад и испод површине земље и воде, утврђена на основу закона, до које је дозвољено грађење.
- **ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА** - најмања честица грађевинског земљишта обухваћеног урбанистичким планом, која је намењена за грађење и која задовољава услове за изградњу објеката. (видети: катастарска парцела)
- **ГРАЂЕВИНСКИ РЕОН** - земљиште које је одговарајућим урбанистичким планом предвиђено и одлуком општине, односно града, односно града Београда проглашено за јавно грађевинско земљиште и остало грађевинско земљиште намењено изградњи, а које може бити изграђено или неизграђено, уређено или неуређено.
- **ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ** - земљиште на којем су изграђени објекти и земљиште које служи редовној употреби тих објеката, као и земљиште које је, у складу са законом, одговарајућим планом предвиђено за изградњу и редовно коришћење објеката. Грађевинско земљиште користи се као изграђено или неизграђено. Изграђено грађевинско земљиште је земљиште на којем су изграђени објекти у складу са законом, намењени за трајну употребу. Неизграђено грађевинско земљиште јесте земљиште: 1) на којем нису изграђени објекти; 2) на којем су изграђени објекти супротно закону; 3) на којем су изграђени привремени објекти.
- **ГРАДСКО НАСЕЉЕ** - насеље са елементима градског карактера које има развијене производне и услужне делатности, а као такво је одређено просторним планом.
- **ДЕЕКСПРОПРИЈАЦИЈА** - процес обрнут од експропријације, којим се експропријату враћа имовина која му је експроприсана, иста или друга у замену, а ако то није могуће врши му се исплата прописане новчане накнаде.
- **ДЕКОНФИСКАЦИЈА** - поступак супротан конфискацији, којим се конфискату или његовим правним следбеницима врши повраћај конфискованих ствари, добара или права. Предуслов за то је, по правилу, претходно укидање или поништавање изречене кривичне осуде и њених правних последица.
- **ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА** (*енгл. denationalization, нем. Entnationalisierung, франц. dénationalisation*) - процес враћања приватним власницима имовине (у натуралном облику или у виду новчаног обештећења) која им је одузета на основу прописа о аграрној реформи и колонизацији, конфискацији и секвестрацији, национализацији и делом, експропријацији. У истом значењу користе се и термини "реприватизација" и "реституција". Денационализација се у свом уско семантичком смислу односи на процес инверзан национализацији, али се у легислативи и пракси упоредног права овим термином, у ширем смислу, означава и деконфискација и реституција/враћање бившим власницима имовинских добара и права

подржављених по разним другим основама, обештећење за ту имовину, као и приватизација државне имовине. У том ширем смислу, иако је реприватизација унеколико егзактнији појам, ипак се чешће користи израз денационализација, као општепознат, већ уобичајен, и код нас нарочито препознатљив и асоцијативан на период после 1945. године.

- **ДОБРА ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА** - ствари које су због свог значаја под посебним режимом употребе, располагања и заштите (природна богатства, добра у општој употреби, културна добра, пољопривредно и грађевинско земљиште, шуме и шумско земљиште). Добра од општег интереса могу бити у свим облицима својине - приватној, задружној и јавној својини. Добра која користе државни органи, у државној (јавној) су својини. (видети: природна богатства)
- **ДОБРА У ОПШТОЈ УПОТРЕБИ** - ствари које због својих природних својстава или због своје намене, у границама неопходних, једнакомерних и некомерцијалних потреба, служе општој употреби свих физичких и правних лица, без посебних дозвола или одобрења надлежних органа, са или без плаћања лимитиране накнаде (путеви, воде, море и морска обала, реке, језера и њихов обални појас, луке, морска, речна, ваздухопловна и свемирска пристаништа, мостови, пасареле, тргови, пијаце, стадиони, споменици културе, музеји, библиотеке, архиви и др.). Добра у општој употреби чине јавна добра у најужем смислу, али не могу се генерализовати као ствари изван правног промета (*res extra commercium*) јер кроз процес приватизације могу потпасти и под режим приватне својине.
- **ДОБРОЧИНИ ПРАВНИ ПОСАО** - посао у коме страна која нешто прима другој страни не даје никакву накнаду (нпр. послуга, поклон, зајам без камате).
- **ДОГРАДЊА** - извођење грађевинских и других радова којима се изграђује нови простор уз, испод или над постојећим објектом и са њим чини функционалну или техничку целину.
- **ДРЖАВИНА** (*possessio*) - правно заштићена фактичка власт (*corpus possessionis*) неког лица на ствари која је независна од постојања грађанског субјективног права на ствар.
- **ДРЖАВИНА ПРАВА** - фактичка власт (вршење) на плодоуживању, службености која је ужа од државине ствари.
- **ДРЖАВИНА СТВАРИ** - фактичка власт на ствари неког лица без обзира на то да ли је и ималац грађанског права.
- **ДРЖАВИНСКА ТУЖБА** - тужба због узнемиравања, односно одузимања државине коју подноси физичко или правно лице суду у року од 30 дана од дана сазнања за сметање и учиниоца, а најкасније у року од годину дана од дана насталог сметања.
- **ДРЖАВНА СВОЈИНА** - највиша правна и фактичка власт државе на стварима; скуп права (овлашћења) и обавеза државе на покретним и непокретним стварима у јавној својини.
- **ДУНАВСКЕ ШВАБЕ** (нем. *Donauschwaben*) - Немци и Аустријанци који су се након потискивања Турака из долине Дунава населили у Мађарску, Србију, Хрватску и Румунију. Након Првог светског рата почели су се називати и

фолксдојчерима, како су називани сви Немци изван Немачке. (видети: фолксдојчери)

- **ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА** (*енгл. expropriation, нем. enteignung, besitzberaubung, expropriation, франц. dépossession, expropriation*) - прелаз приватне својине у друштвену (и државну) у тзв. општем интересу, тј. јавном интересу и уз накнаду. То је не само средство претварања приватне својине у друштвену или државну, већ и њено ограничавање, повезивање са друштвеном својином или подређивање друштвеној својини. Предмет експропријације су непокретности у приватној својини, а одузимање се врши у корист друштвених и државних правних лица, државних органа, органа јединица локалне самоуправе, установа, задруга и др. Накнада се, по правилу, даје у новцу, али може и у натури, у виду друге непокретности.
- **ЕКСТАБУЛАЦИЈА** - једна врста земљишнокњижног уписа којим се у тапијском систему врши безусловно брисање интабулираног (земљишнокњижног) права. Након национализације извршена је, по службеној дужности, екстабулација разних терета уписаних на подржављеним непокретностима.
- **ЕРОЗИЈА** - промена површинског слоја земљишта која настаје као последица деловања кише, снега, мраза, температурних разлика, ветра, текућих вода и антропогених фактора.
- **ЕТАЖНА СВОЈИНА** - право својине на стану, пословној просторији или гаражи као посебном делу зграде чији титулар има и стварна права на заједничким деловима зграде и грађевинској парцели на коме је зграда подигнута.
- **ЗАБЕЛЕЖБА** - упис правних чињеница у земљишну књигу које се односе на власника непокретности или на саму непокретност.
- **ЗАБЛУДА** - нетачно сазнање и представа о некој чињеници релевантној за пуноважност правног посла.
- **ЗАДРУГА** - облик организовања физичких лица, правно лице у коме они, пословањем на задружним принципима добровољности и солидарности, демократичности, економског учешћа, једнаког права управљања и самосталности остварују своје економске, социјалне и културне интересе.
- **ЗАДУЖБИНА** - правно лице које се заснива на имовини коју је оснивач одредио да служи постизању унапред одређених општекорисних циљева (нпр. помагању стваралаштва и остваривања хуманитарних циљева).
- **ЗАЈЕДНИЧКА СВОЈИНА** - право својине два или више лица на неподељеној ствари када су њихови удели одредиви али нису унапред одређени ни реално ни идеално.
- **ЗАКОНИТА ДРЖАВИНА** - државина која се заснива на пуноважном правном основу за стицање стварног права.
- **ЗАКОНСКИ ЗАСТУПНИК** - физичко лице које је законом овлашћено да предузима правне радње у име и за рачун заступаног (нпр. јавни правобранилац је законски заступник државе).

- **ЗАКОНСКО ПРАВО ПРЕЧЕ КУПОВИНЕ** - овлашћење једног лица (имаоца права прече куповине) да захтева од власника ствари, који намерава да је прода, да прво њему понуди ствар на продају.
- **ЗАЛОЖНО ПРАВО** - стварно право повериоца на туђој ствари или праву (дужника или трећег лица) које је реална гаранција (стварноправно обезбеђење) повериоцу да ће се, пре осталих, обичних поверилаца, наплатити из вредности заложених ствари или права, ако му дужник не испуни обавезу у време доспелости.
- **ЗАМЕНЉИВЕ СТВАРИ** - ствари уместо којих се, приликом испуњења обавезе, може предати друга ствар истих карактеристика.
- **ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА** (*praescripta extinctiva*) - престанак захтева повериоца, након протекла законом одређеног времена (у коме он није тражио испуњење обавезе, иако је то могао учинити) да државном принудом оствари испуњење обавезе, ако се дужник на ту чињеницу позове.
- **ЗАСТАВНЕ КЊИГЕ** (хипотекарне књиге) - књиге за упис хипотеке у неким крајевима Црне Горе ("застава" по Општем имовинском законнику означава хипотеку).
- **ЗБИРКА ИСПРАВА** - саставни део катастра непокретности, а састоји се из оригинала или оверених преписа исправа од значаја за упис права на непокретностима. Исправе у збирци исправа улажу се по годинама, за сваку катастарску општину, и чувају се трајно.
- **ЗБИРНА СТВАР** - скуп истоврсних, физички самосталних ствари, које имају исту намену и у правним односима се појављују као целина (нпр. филателистичка збирка марака, галерија слика, стадо оваца).
- **ЗЕМАЉСКА УПРАВА НАРОДНИХ ДОБАРА** - државни орган који је управљао конфискованом и национализованом имовином, посебно у случају конфисковања банака, рудника, индустријских предузећа, великих трговачких и других радњи и великих поседа од општег привредног значаја.
- **ЗЕМЉИШНА КЊИГА** (грунтовница) - евиденција о правном стању земљишта и објеката (зграда) на њему.
- **ЗЕМЉИШНЕ СЛУЖБЕНОСТИ** - стварне службености на земљишту. У спровођењу аграрне реформе по сили закона су престајале без права титулара на накнаду.
- **ЗЕМЉИШНИ ФОНД АГРАРНЕ РЕФОРМЕ** - земљишни фонд аграрне реформе и унутрашње колонизације по изузимању земљишта из чл. 11., 20. и 27. савезног Закона о аграрној реформи и колонизацији од 23 августа 1945 године улази: 1) земља експроприсана по чл. 3. овог Закона; 2) земља држављана немачког Рајха и лица немачке народности конфискована према одлуци Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије од 21. новембра 1944. године, која је одређена за насељавање бораца по чл. 18. савезног Закона о аграрној реформи и колонизацији од 23 августа 1945 године; 3) земљишни посед народних непријатеља и других лица који је конфискован на основу извршне судске пресуде; 4) земља коју држава издвоји из свог власништва у циљу додељивања сиромашним земљорадницима. Ово издвајање врши Министар привреде у споразуму са

ресорним министрима Владе Народне Републике Србије; 5) земља коју приватни сопственик поклони држави прописно овереном писменом изјавом, уколико надлежни државни орган поклон прихвати.

- **ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА** - поступање које, по правилу, одговара садржини субјективног права, али није допуштено у конкретној правној ситуацији због постојања одређених околности (искључиве или првенствене намере наношења штете другоме или узнемиравања, противциљности, бескорисности за титулара, несразмерности итд.).
- **ИМИСИЈЕ** - забрањене радње (нерадње) које потичу са непокретности, а њима се отежава коришћење других (најчешће суседних) непокретности (преношење дима, непријатих мириса, топлоте, чађи, потреса, буке, отицања отпадних вода и сл.) преко мере која је уобичајена с обзиром на природу и намену непокретности и на месне прилике, или којим се проузрокује знатнија штета.
- **ИМОВИНА** - скуп (целина) свих субјективних грађанских права једног лица.
- **ИМОВИНСКА САНКЦИЈА** - грађанска одговорност субјекта за неиспуњење обавезе.
- **ИНДИВИДУАЛНО ОДРЕЂЕНА СТВАР** - ствар која је одређена појединачно (конкретно) било зато што је једина такве врсте, непоновљива или су јој такво својство дале стране у закљученом правном послу (нпр. слика познатог сликара, писаћи сто израђен према одређеном пројекту, одређена земљишна парцела, стан, кућа).
- **ИНДУСТРИЈСКИ ПЛОВОДИ** - плодови матичне ствари који настају улагањем људског рада и уз помоћ природе (нпр. културе воћа и поврћа).
- **ИНТАБУЛАЦИЈА** - врста уписа у земљишне књиге којим се безусловно и дефинитивно стиче одређено земљишнокњижно право. У тапијском систему, начин стицања (*modus acquirendi*) стварних права на туђим непокретностима - права на хипотеку и права службености.
- **ИНТАБУЛАЦИОНЕ КЊИГЕ** - јавне књиге за упис непокретности у тапијском систему у које се уписују само хипотеке и службености.
- **ИНТЕЛЕКТУАЛНА ПРАВА** - права која за предмет имају творевину људског ума. Она обухватају: ауторско право, право индустријске својине (проналазачко право: патент, техничко унапређење, know-how, право знакова разликовања: узорке и моделе, робне и услужне жигове и географске ознаке порекла производа).
- **ИНВЕСТИТОР** - лице за чије потребе се гради објекат, односно које финансира изградњу објекта и на чије име се издаје одобрење за изградњу.
- **ИСКЉУЧИВА ДРЖАВИНА** - државина коју врши једно (физичко или правно) лице тако да из државине ствари или права искључује сва друга лица.
- **ИЗГРАДЊА ОБЈЕКТА** - скуп радњи који обухвата: претходне радове, израду техничке документације за изградњу објекта, контролу техничке документације, припремне радове за грађење, грађење објекта и стручни надзор у току грађења објекта.

- **ЈАВНА ДОБРА** - ствари које су због своје природе или намене у јавноправном режиму и предмет су овлашћења и обавеза државе и њених органа, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе. У јавна добра спадају природна богатства и добра у општој употреби. Физичка и правна лица могу стећи поједина права на одређеним добрима у општој употреби, под условима и на начин предвиђен законом. (члан 87. став 2. Устава Србије).
- **ЈАВНА ПОВРШИНА** - простор утврђен планом за објекте чије је коришћење, односно изградња од општег интереса, у складу са прописима о експропријацији (јавни путеви, паркови, тргови, улице као и друге површине у складу са законом).
- **ЈАВНА СВОЈИНА** - један од облика својине (поред приватне и задружне својине) које познаје Устав Србије (члан 86). Јавна својина је државна својина, својина аутономне покрајине и својина јединице локалне самоуправе. Сви облици својине имају једнаку правну заштиту.
- **ЈАВНИ ОБЈЕКТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА** - објекти чије је коришћење, односно изградња од општег интереса, у складу са прописима о експропријацији (улице, водовод, канализација, јавна расвета, јавни објекти у области образовања, здравства, социјалне заштите, културе, спорта, заштите животне средине, заштите од елементарних непогода, као и други објекти у складу са посебним законом).
- **ЈАВНО ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ** - грађевинско земљиште на којем су изграђени јавни објекти од општег интереса, други јавни објекти и јавне површине, а може бити у државној својини, својини аутономне покрајине и својини јединице локалне самоуправе.
- **ЈАВНО ПРИРОДНО ДОБРО** - уређени или неуређени део природног богатства, односно ваздуха, водних добара, приобаља, подземних добара, шумских добара, предела или простора, једнако доступан свима.
- **ЈЕДИНСТВЕНОСТ ПРАВА СВОЈИНЕ** - одлика права својине да је везано за једног субјекта, а ако више субјеката имају на истој ствари право својине (заједничари, сувласници) они заједно имају право својине на ту ствар која би припадала једном субјекту.
- **ЈЕДНОСТРАН ПРАВНИ ПОСАО** - посао за чији је настанак довољна воља само једне стране (нпр. понуда за закључење уговора, сачињавање завештања).
- **ЈУГОСЛАВИЈА** - државна заједница југословенских народа: Срба, Хрвата, Словенаца, Македонаца, Црногораца и др. која је егзистирала у периоду 1918-1991. године, мењајући свој назив више пута: 1) Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца од 1918-1929; 2) Краљевина Југославија 1929-1941; 3) ДФЈ – Демократска Федеративна Југославија од 7. марта 1945. до 31. јануара 1946; 4) ФНРЈ – Федеративна Народна Република Југославија у периоду од 1946. до 1963. године; 5) СФРЈ - Социјалистичка Федеративна Република Југославија у периоду од 1963. до 1991. године, када се распала, након чега је формирана држава Срба и Црногораца; 6) СРЈ - Савезна Република Југославија (1991-2002), након чега се губи назив Југославија.

- **КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ** - јавна књига која представља основну евиденцију о непокретности и правима на њима. Катастар непокретности садржи податке о земљишту (назив катастарске општине, број, облик, површина, начин коришћења, бонитет, катастарска класа и катастарски приход катастарске парцеле), зградама, становима и пословним просторијама, као посебним деловима зграда (положај, облик, површина, начин коришћења, спратност и собност) и другим грађевинским објектима, као и податке о правима на њима и носиоцима тих права, теретима и ограничењима. Катастар непокретности састоји се од: 1) радног оригинала плана; 2) збирке исправа; 3) катастарског операта.
- **КАТАСТАР ЗЕМЉИШТА** - збирка јавних исправа које садрже општи премер (геодетске податке) земљишта и његово класирање по култури и квалитету. Састоји се од планова (премер) и операта (поседовно стање које нема правни значај, класа земљишта – по бонитету има осам класа, култура земљишта – да ли је њива/ораница, врт, воћњак, виноград, шума, ливада, пашњак, рибњак, трстик итд.). Основу катастра чини катастарска парцела. Катастар земљишта служи за пореске, техничке и статистичке сврхе, као и за устројство земљишних књига. У Републици Србији је у току увођење тзв. катастра непокретности који треба да садржи не само фактично стање већ и правне податке о земљишту и његовом власнику.
- **КАТАСТАР ЗЕМЉИШТА** - попис земљишних парцела и катастарских планова и операта, са назнаком лица која имају права на њима.
- **КАТАСТАРСКА ОПШТИНА** - катастарска територијална јединица која, по правилу, обухвата подручје једног насељеног места.
- **КАТАСТАРСКА ПАРЦЕЛА** - катастарска територијална јединица, део земљишта који се користи на исти начин, чији је носилац права, односно држалац једно или више лица (када на земљишту постоји сусвојина или заједничка својина) и налази се у истој катастарској општини. (видети: грађевинска парцела)
- **КАТАСТАРСКИ ОПЕРАТ** - збирка података о земљишту и његовим корисницима која се непрекидно усаглашава са фактичким стањем у природи (на терену).
- **КАТАСТАРСКИ ОПЕРАТ** - саставни део катастра непокретности, а састоји се из: 1) листова непокретности; 2) списка катастарских парцела; 3) сумарника катастарског прихода; 4) збирног прегледа површина и катастарског прихода према начину коришћења и катастарским класама; 5) азбучног прегледа власника, носилаца права коришћења и држалаца непокретности.
- **КАТАСТАРСКИ ПЛАН** - премер земљишта по стандардним методама геодетске струке.
- **КАТАСТАРСКО КЛАСИРАЊЕ ЗЕМЉИШТА** - утврђивање катастарске културе и класе за сваку катастарску парцелу у оквиру једне катастарске општине. Катастарско класирање земљишта врши се на основу природних и економских услова производње постојеће културе на земљишту.
- **КАУЗА** - правни циљ због кога је правни посао настао. За сваки правни посао се претпоставља да има основ и кад није изражен. Основ је

недопуштен ако је противан принудним прописима, јавном поретку и добрим обичајима. Ако основ не постоји или је недопуштен, правни посао је ништав

- **КОЛОНИЗАЦИЈА** (*енгл. colonisation, нем. kolonisierung, франц. colonisation*) - од стране државе организовано насељавање земљорадника (колониста) на земљу, уз доделу земље у приватну својину из тзв. земљишног фонда. То је социјално-економска мера која је у Србији спровођена и пре и после Другог светског рата.
- **КОМАСАЦИЈА** - аграрна мера којом се образују веће и правилније земљишне парцеле у циљу омогућавања економичнијег обрађивања пољопривредног земљишта при чему власник једног земљишта у замену добија земљиште другог власника.
- **КОНФИСКАЦИЈА** (*енгл. confiscation, нем. beschlagnehmung, konfiskation, франц. saisie, confiscation*) - одузимање, без накнаде, на основу кривичних и административних прописа, непокретних и покретних ствари у приватној својини и њихов прелаз у општенародну, односно друштвену својину. Конфискација је била важан метод подржављења приватне својине у Србији након Другог светског рата, а у Србији је укинута 1990. године. Кад је казну конфискације изрицао кривични суд, она је уз осуду на одређену казну, била споредна казна, а у случају административног прекршаја због повреде царинских, девизних, пореских и др. прописа, казна конфискације је била главна казна.
- **КОНСТИТУТИВАН ПРЕНОС ПРАВА** - правна ситуација која настаје кад правни претходник на правног следбеника не преноси своје право у целини него делимично, односно у ужем обиму (нпр. власник ствари не преноси својину, већ уговором у корист стицаоца конституише право залог на ствари која остаје и даље у његовој својини). Следбеник је истовремено и сингуларни сукцесор који само делимично улази у права претходника.
- **КОНСТИТУТИВНИ АКТ** - акт којим се заснива једно право или обавеза, односно један правни однос, за разлику од декларативног акта којим се само утврђује постојање таквог односа.
- **КОНВАЛИДАЦИЈА** - доцније оснажење рушљивог, а изузетно ништавог уговора протеклом роком, радњом или нерадњом лица која су овлашћена да захтевају његов поништај.
- **КОНВЕРЗИЈА** - претварање једног правно стања у друго правно стање (нпр. за пуноважност уговора о уступању и расподели имовине за живота неопходно је да се сагласе сви потомци уступиоци који би по закону били позвани на наслеђивање заоставштине. Када се са уступањем и расподелом није сагласио неки од потомака, односно није обухваћен уговором, делови уступљене имовине сматрају се поклонима).
- **КУЛТУРНА ДОБРА** - непокретности и друга добра у јавној својини од посебног културног, историјског и уметничког значаја, која су под посебним режимом заштите, као што су споменици културе, музеји, библиотеке, архиви и др., могу бити и у приватној својини.
- **КУЛАК** - идеолошка категорија, преузета у Југославији после 1945. године из бољшевичког арсенала, која је подразумевала богатог земљопоседника

који експлоатише сиромашне - радне сељаке, шпекулише својим производима, одржава застареле капиталистичке односе и схватања на селу и у пољопривреди и уопште слови као непријатељ социјализма и Партије, савеза радника и сељака и општег напретка у пољопривреди. Као идеолошки, појам кулака је био арбитреран и растегљив и омогућавао је локалним активистима да сами процењују ко је кулак а ко не.

- **КУЛТУРБУНД** - организација Немаца у Банату, Бачкој и Срему која је у току Другог светског рата помагала окупатору и пропагирала немачки фашизам. Основан 1920. године у Новом Саду био је почетно замишљен као неполитичка организација која делује на подручју целе Краљевине Југославије, а имао за циљ да чува и развија немачку културу и језик. Културбунд је био стожер фолксдојчера који су се, у великом броју, ставили у службу Хитлеровог нацизма.
- **КУЛУК** - присилан рад поданика/грађана за изградњу добара од јавног значаја: утврђења, путева и др., с тим што се од обавезе личног рада могло ослободити плаћањем одговарајуће накнаде.
- **ЛИЧНА ПРАВА** - субјективна права неодвојива од личности његовог имаоца (право на живот, физички и психички интегритет, слободу, част, углед, име, лик, глас, приватност, достојанство).
- **ЛИЧНЕ СЛУЖБЕНОСТИ** - стварна права на туђој ствари која су установљена у корист одређеног титулара, а овлашћују га да на одређени начин искоришћава или употребљава послужно добро.
- **ЛИСТ НЕПОКРЕТНОСТИ** - део катастарског операта катастра непокретности који садржи податке о земљишту (А лист), носиоцу права на земљишту (Б лист), згради, стану и пословној просторији, као посебним деловима зграде и другим грађевинским објектима и носиоцима права на њима (В лист) и теретима и ограничењима (Г лист). Лист непокретности обухвата све катастарске парцеле које припадају истом носиоцу права на земљишту и објекте на тим парцелама, а које се налазе у истој катастарској општини.
- **МАНЉИВА ДРЖАВИНА** - државина стечена на недопуштен начин - силом (*vi*), преваром - потајно (*clam*) или злоупотребом поверења - на измољен начин (*modo praecario*).
- **МЕЛИОРАЦИЈА** - скуп мера које се спроводе са циљем поправљања физичких, хемијских и биолошких особина земљишта, као и стварање и одржавање оптималног водно-ваздушног режима земљишта, ради обезбеђења повољних услова за раст и развој гајених биљака и постизање стабилних приноса.
- **MODUS ACQUIRENDI** - начин стицања права својине: на непокретним стварима уписом у земљишни регистар, а на покретним предаја ствари у државину стицаоца.
- **НАЧЕЛО АКЦЕСОРНОСТИ ЗАЛОЖНОГ ПРАВА** - обележје заложног права да је споредно (акцесорно) и зависно од постојања потраживања повериоца као самосталног (главног) права (*accessorium sequitur principali*).

- **НАЧЕЛО ЈАВНОСТИ** - обележје уписа у земљишни регистар да је јаван, а њихов садржај свима доступан. Узима се да земљишни регистри истинито и потпуно одражавају правно и чињенично стање непокретности.
- **НАЧЕЛО ПРИОРИТЕТА** - правило по коме ранији упис у земљишни регистар има првенство у односу на доцнији.
- **НАЧЕЛО ПУБЛИЦИТЕТА СТВАРНИХ ПРАВА** - правило по коме се измена стварноправног односа врши на одговарајући, видљив односно сазнајан начин: предаја покретних ствари и упис непокретности у земљишни регистар
- **НАЦИОНАЛИЗАЦИЈА** (*енгл. nationalization, нем. nationalisierung, verstaatlichung, франц. nationalisation*) - прелаз приватне имовине, непокретности, покретних ствари и права, у друштвену својину, уз прописану симболичну накнаду, или без накнаде. То је једна привредно-политичка мера која је након 1945. године у Србији имала за циљ заснивање и јачање друштвене својине и социјалистичке привреде и зато се, пре свега, односила на одузимање од приватних лица и подржављење имовинских целина као што су била приватна предузећа, банке, радње и др., на основу прописа донетих 1946. и 1948. године, као и на одузимање приватних стамбених и пословних зграда, станова, пословних просторија и грађевинског земљишта (1958. године).
- **НАСЕЉЕ** - изграђени функционално обједињен простор на коме су обезбеђени услови за живот и рад и за задовољавање заједничких потреба становника.
- **НАТУРАЛНА РЕСТИТУЦИЈА** - облик денационализације код ког се бившем власнику враћа иста непокретна или покретна ствар која му је одузета, или друга ствар сличне природе и својстава.
- **НЕДЕЉИВЕ СТВАРИ** - ствари код којих би се деобом уништила њихова супстанца или би се несразмерно умањила вредност делова добијених деобом (нпр. жива животиња, дијамант, уметничка слика).
- **НЕГАТОРНА ТУЖБА** (*actio negatoria*) - својинска тужба власника држаоца ствари против сваког ко га узнемирава на други начин, а не одузимањем ствари.
- **НЕОБОРИВЕ ПРЕТПОСТАВКЕ** (*praesumptio iuris et de iure*) - чињенице које се претпостављају, а искључују могућност доказивања постојања (непостојања) супротне чињенице. Нпр. за лице које је правоснажним решењем ванпарничног суда лишено пословне способности претпоставља се да је пословно неспособно тако да није дозвољено доказивати да је пуноважан правни посао кога је то лице предузело за време постојања светлих тренутака (*lucida intervalla*).
- **НЕПОКРЕТНЕ СТВАРИ** - ствари чији се положај у простору не може променити а да се на тај начин не повреди њихова битна особина (кућа, дрво, ливада).
- **НЕПОКРЕТНОСТ ПО НАМЕНИ** - покретна ствар која је у функцији непокретности, а ту функцију јој је одредио власник непокретности који је истовремено и власник покретне ствари који јој је одредио такву функцију.

- **НЕПОКРЕТНОСТИ** - земљишта, зграде, станови и пословне просторије као посебни делови зграда и други грађевински објекти (надземни и подземни). (видети: непокретне ствари)
- **НЕПОСРЕДНА ДРЖАВИНА** - државина ствари лица које непосредно врши фактичку власт на ствари.
- **НЕПОТРОШНЕ СТВАРИ** - ствари које се могу употребљавати више пута или неограничен број пута а да им се тиме битно не наруши супстанца (нпр. земљиште, куца, аутомобил).
- **НЕСАВЕСТАН ДРЖАЛАЦ** - држалац који зна или би морао знати да нема пуноважан правни основ за државину ствари или права коју врши.
- **НЕЗАКОНИТА ДРЖАВИНА** - државина која није заснована на пуноважном правном основу за стицање стварног права.
- **НЕЗАМЕНЉИВА СТВАР** - ствар која не може бити замењена другом.
- **НИШТАВИ ПРАВНИ ПОСЛОВИ** - послови противни принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима. На ништавост ових послова пази суд по службеној дужности и на њу се може позвати свако заинтересовано лице и јавни тужилац. Право на истицање ништавости не гаси се.
- **ОБЈЕКАТ** - грађевина која представља физичку, техничко-технолошку или биотехничку целину са свим инсталацијама, постројењима и опремом, односно саме инсталације, постројења и опрема која се уграђује у објекат или самостално изводи (зграде свих врста, саобраћајни, водопривредни и енергетски објекти, унутрашња и спољна мрежа и инсталације, објекти комуналне инфраструктуре, индустријски, пољопривредни и други привредни објекти, јавне зелене површине, објекти спорта и рекреације, гробља, склоништа и др.).
- **ОБВЕЗНИЦА** - исправа којом се њен издавалац обавезује да ће лицу означеном у обвезници, или доносиоцу обвезнице, у одређено време исплатити новчани износ наведен у обвезници уз припадајућу камату. Исплата путем обвезница је најчешћи модел обештећења код денационализације.
- **ОДРЖАЈ** (*usucapio*) - државина ствари која траје одређено време и на основу које се стиче право својине.
- **ОДВАЈАЊЕ ПЛОДОВА** - начин стицања права својине на стварима које даје матична (главна) ствар.
- **ОКУПАЦИЈА** - узимање у државину ничијих ствари (*res nullius*) са намером да се на њима заснује право својине.
- **ОРИГИНАРНО СТИЦАЊЕ** - стицање грађанских права које се не изводи из права претходника него из чињеница одређених законом.
- **ОВЛАШЋЕЊЕ КОРИШЋЕЊА** - саставни део садржине права својине који омогућава власнику ствари да је употребљава у складу са његовим потребама односно ради убирање плодова које ствар даје.
- **ОВЛАШЋЕЊЕ ДРЖАЊА** (*ius possidendi*) - саставни део садржине права својине која омогућава власнику ствари да на њој има фактичку власт и да ту државину штити.

- **ОВЛАШЋЕЊЕ РАСПОЛАГАЊА** (*ius disponendi*) - саставни део садржине права својине које обухвата могућности власника: да стварно, фактички и правно располаже.
- **ПАРЦЕЛАЦИЈА** - геодетска радња којом се на једној катастарској парцели образује већи број грађевинских парцела, на начин и под условима утврђеним у урбанистичком пројекту.
- **ПЛОДОВИ** - приходи које настају од неке ствари, јављају се периодично, намењени су за одвајање и не исцрпљују супстанцу из које произлазе.
- **ПОКРЕТНЕ СТВАРИ** - ствари чији се положај у простору може променити, а да се тиме не повреди њихова битна особина.
- **ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ** - земљиште које се користи за пољопривредну производњу (њиве, вртови, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, рибњаци, трстици и мочваре) и земљиште које је одговарајућим планским актом намењено за пољопривредну производњу.
- **ПОЉОПРИВРЕДНИ ЗЕМЉИШНИ ФОНД ДРУШТВЕНЕ СВОЈИНЕ** - образован Законом о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама (1953), у који је ушло сво пољопривредно земљиште у друштвеној (општенародној) својини.
- **ПОМОЋНИ ОБЈЕКАТ** - објекат који служи коришћењу стамбеног и другог објекта, а гради се на истој грађевинској парцели (оставе, септичке јаме, бунари, ограде и сл.) и појединачни електродистрибутивни стубови и типске трансформаторске станице.
- **ПОПИСНИ ЛИСТ** (А лист, поседовница) - део земљишне књиге у који се уписују подаци о непокретности.
- **ПОРАВНАЊЕ** - решење неког правног односа сагласном вољом учесника тог односа.
- **ПОСЛОВНА ПРОСТОРИЈА** - једна или више просторија у пословној или стамбеној згради, намењених за вршење пословне делатности једног корисника, које, по правилу, чине грађевинску целину и имају засебан главни улаз.
- **ПОСЛОВНА ЗГРАДА** - зграда намењена за вршење пословне делатности, ако се претежним делом и користи у ту сврху.
- **ПОСРЕДНА ДРЖАВИНА** - државина лица које фактичку власт на ствари врши преко другог лица (а не непосредно), коме је по основу плодоуживања, уговора о коришћењу стана, закупа, чувања, послуге или другог правног посла дало ствар у непосредну државину.
- **ПОТРОШНЕ СТВАРИ** - ствари које се једном употребом потроше (уништавају) или се њихова супстанца битно смањи или су намењене отуђењу.
- **ПРАВА ДРЖАВИНА** - државина стечена на правно допуштен начин.
- **ПРАВНА МОЋ** (преображајно, потестативно право) - могућност субјекта права, предвиђена законом или правним послом, да својим понашањем (најчешће, изјавом воље) утиче на настанак, промену или престанак субјективног права.

- **ПРАВНА ПРАВИЛА** - правила грађанских законика који су важили на подручју прве Југославије (СГЗ, АГЗ и ОИЗ), а могу се применити на основу овлашћења из Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. 4. 1941. године и за време непријатељске окупације („Службени лист ФНРЈ”, бр. 86/46) на односе који нису уређени важећим прописима, а нису у супротности са Уставом Републике Србије и осталим позитивним прописима.
- **ПРАВНИ ПОСАО** - изјава воље која сама или у вези са другим чињеницама изазива настанак, промену или престанак субјективног права, односно грађанскоправног односа. Изјава воље је правно релевантна само ако је озбиљна и слободно изјављена, упућена на нешто што је физички и правно могуће и има свој предмет и каузу.
- **ПРАВНИ ПОСЛОВИ МЕЂУ ЖИВИМА** - послови који делује за време живота учесника посла. То су најраспрострањенији правни послови као што су: продаја, размена, закуп, зајам, посредовање, пуномоћство.
- **ПРАВНИ ПОСЛОВИ ЗА СЛУЧАЈ СМРТИ** - послови чије дејство наступа тек смрћу стране која је предузела правни посао (завештање, поклон за случај смрти).
- **ПРАВНИ СТАТУС** (правни положај) - способност или неспособност лица да има одређена права и обавезе, да их изјавом своје воље штити, стиче, мења и гаси. У правни статус се, најчешће, убраја: правна способност, пословна способност, деликтна способност, процесна способност, држављанство, домицил итд.
- **ПРАВНО ЛИЦЕ** - организација људи (група људи) коју право сматра као целину. Субјект у праву који има права и обавезе који се разликују од права и обавеза појединаца који га састављају.
- **ПРАВНО РАСПОЛАГАЊЕ** - могућност власника ствари да закључује разне правне послове који за предмет имају ствар, укључујући и њено отуђење.
- **ПРАВО ГРАЂЕЊА** - право неког лица (градиоца) да подигне своју грађевину на туђем земљишту и да неко време, нпр. 50 или 100 година, буде њен власник након чега својина на објекту прелази на власника земљишта. Код нас је познатије као право трајног коришћења грађевинског земљишта које државни орган додељује ради изградње објекта, као и право градње које је могло бити дато власнику национализованог грађевинског земљишта и најужем кругу његових сродника, на земљишту које му је одузето.
- **ПРАВО КОРИШЋЕЊА** - парасвојински институт у систему друштвене својине који подразумева вршење својинских овлашћења (државина и употреба) на предмету друштвене својине, без права располагања тим предметом. Прво је било својствено за тзв. друштвена правна лица, али се током времена мењало, постајући доступно и грађанскоправним и физичким лицима, тако да је реликт друштвене својине опстао и данас у виду права коришћења грађевинског земљишта у друштвеној својини.
- **ПРАВО ПЛОДОУЖИВАЊА** (*ususfructus*) - лична службеност која овлашћује титулара да употребљава туђу ствар и убире њене плодове, без повреде суштине ствари и промене намене.

- **ПРАВО СЛЕДОВАЊА** - овлашћење титулара стварног права да од било ког трећег лица код кога се његова ствар нађе, тражи враћање те ствари.
- **ПРАВО СЛУЖБЕНОСТИ** - стварно право на туђој ствари које овлашћује њеног титулара да туђу ствар на одређени начин користи.
- **ПРАВО СВОЈИНЕ** (*dominium, proprietas*) - субјективно стварно право из кога произилази највиша правна и фактичка власт на ствари.
- **ПРЕБИВАЛИШТЕ** (*domicil*) - место у које се одређено лице настани (*corpus*) с намером да у њему стално живи (*animus*).
- **ПРЕДАЈА КРАТКОМ РУКОМ** (*traditio brevi manu*) - фингирана предаја покретних ствари када се ствар налази у државини стицаоца по неком правном основу (нпр. ствар држи на основу уговора о остави, закупу или депозиту).
- **ПРЕДБЕЛЕЖБА** - упис у земљишну књигу којим се условно стичу, преносе или престају права на непокретностима. Предбележба ће постати укњижба ако се оправда и у обиму у коме се оправда - када се отклоне сметње за коначан упис права на непокретностима.
- **ПРЕДМЕТ ПРАВНОГ ПОСЛА** - чинидбе на које се правни посао односи. Могу се састојати у давању (*dare*), чињењу (*facere*), нечињењу (*non facere*) или трпљењу (*pati*). Предмет мора бити могућ (објективно и субјективно), допуштен и одређен, односно одредив.
- **ПРЕКОМЕРНО ОШТЕЋЕЊЕ** - ситуација која настаје: 1) ако су уговорне стране закључиле двострано обавезни уговор; 2) када у време закључења уговора постоји очигледна несразмера узајамних давања и 3) уколико је, по правилу, очигледна несразмера наступила због заблуде или преваре једне уговорне стране у време закључења уговора (у време закључења уговора није знала за праву вредност своје престације због заблуде или преваре).
- **ПРЕНОСИВОСТ ГРАЂАНСКИХ ПРАВА** - могућност да се она вољом њиховог имаоца или на начин одређен законом, преносе са једног на другог правног субјекта.
- **ПРЕПАРЦЕЛАЦИЈА** - геодетска радња којом се на већем броју катастарских парцела образује једна или више грађевинских парцела, на начин и под условима утврђеним у урбанистичком пројекту.
- **ПРЕВАРА** - намерно изазвана или одржавана заблуда код једне стране да би изјавила одређену вољу (за настанак, измену или престанак неког правног посла).
- **ПРИНУДА** - забрањена (противправна) сила која се једној страни ставља у изглед или се на њој непосредно примењује да би изјавила одређену вољу. Принуда може имати два облика: физичку принуду и претњу.
- **ПРИПАДАК** - споредна, самостална и покретна ствар коју је њен сопственик наменио да олакшава или омогућава коришћење главне ствари (*res principalis*).
- **ПРИРОДНА БОГАТСТВА** - руде и минералне сировине, флора и фауна (дивљач, рибе и др.), добра морског дна, воде, земљиште.
- **ПРИРОДНИ ДОГАЂАЈИ** - чињенице које настају деловањем природних закона или на други начин.

- **ПРИРОДНИ ПЛОДОВИ** - плодови који органски произилазе из неке ствари, не умањују њену супстанцу, а настају без улагања људског рада (нпр. дивље купине, јагоде, самоникло јестиво биље, трава).
- **ПРИРОДНИ САСТОЈЦИ ПРАВНОГ ПОСЛА** (*naturalia negotii*) - небитни састојак правног посла који му је својствен, тако да га није нужно унапред предвиђати (одговорност продавца за правне и материјалне недостатке ствари).
- **ПРИРОДНО БОГАТСТВО** - добра од општег интереса дата од природе која уживају посебну правну заштиту: земљиште, шума, вода, море, обале, рудно благо и др.
- **ПРИВАТИЗАЦИЈА** (*енгл. privatization, нем. privatisierung, франц. privatisation*) - сложен процес претварања колективне својине (друштвене, али и државне која вуче порекло из тзв. општенародне, друштвене својине) у приватну својину, што је једна од најважнијих компоненти транзиције социјализма у капитализам. Циљ приватизације јесте повећање ефикасности и профитабилности у привреди (кроз бољу организацију рада, нове инвестиције, смањење трошкова итд.), побољшање финансијске снаге државе кроз престанак субвенционирања државних и друштвених предузећа, доток прихода од приватизације и повећање пореских прихода из веће економске активности, као и довођење приватног сектора у тржишну позицију која ни у чему није лошија од оне коју имају друштвени и државни сектор. Модели приватизације су: денационализација, продаја државних предузећа, ваучерска приватизација кроз бесплатну поделу акција и акционарство запослених.
- **ПРИВИЛЕГОВАНА АГРАРНА БАНКА** - основана још 1929. године, као Прва привилегована аграрна банка, данашња Агробанка је једна од финансијских кућа с најдужом традицијом у Србији.
- **ПУБЛИЦИЈАНСКА ТУЖБА** (*actio Publiciana*) - својинска тужба којом квалификовани држалац ствари захтева враћање ствари од држаоца код кога се налази без правног основа или по слабијем правном основу.
- **ПУНОМОЋНИК ПО ЗАПОСЛЕЊУ** - лице које се сматра овлашћено на предузимање правних радњи, у име и за рачун властодавца, самом чињеницом што за њега фактички врши одређене радне дужности и послове из којих, по редовном току ствари, произилази и овлашћење за закључење, а евентуално, и испуњење одређених уговора.
- **ПУНОМОЋСТВО** - уговор између властодавца и пуномоћника којим се пуномоћник обавезује да уз накнаду или бесплатно, у име (и за рачун) властодавца, предузима одређене правне послове, тако да они непосредно обавезују властодавца и другу уговорну страну. Пуномоћник може бити физичко или правно лице.
- **ПУТНИ ОБЈЕКАТ** - мост, подпутњак, надпутњак, пропуст, галерија, тунел, потпорни и обложни зид, зид за заштиту од буке као и функционални објекти (гранични прелази, наплатне или контролне станице и сл.).
- **РАТНА ДОБИТ** - онај вишак имовине који је на дан 9. маја 1945. године имало правно или физичко лице преко имовине коју је то лице имало 6. априла 1941. године, а који вишак потиче из привредне или друге

шпекулативне делатности вршене за време рата у земљи или ван ње уз искоришћавање изузетних ратних прилика и беде народа, а у својој укупној вредности износи више од 25.000 динара ДФЈ; онај део имовине, стечене на наведени начин и за назначено време, који је утрошен за било какве инвестиције или за поправку штете настале за то време на имовни ратног добитника или који је употребљен за отплату његових дугова, учињених пре 6. априла 1941. године; као и она имовина ратног добитника коју је стекао у току рата и коју је доцније путем наслеђа, поклона или мираза пренео на друго лице (чл. 1. и 2. Закона о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске окупације од 26. јуна 1946. године).

- **РЕДОВАН ОДРЖАЈ** - стицање права својине на основу савесне и законите државине која је трајала законом одређено време.
- **РЕДОВНА ЦЕНА** (*pretium comune*) - нормална цена која важи на тржишту, утврђује се по објективном критеријуму.
- **РЕГИСТАРСКО ЗАЛОЖНО ПРАВО** - заложно право на покретним стварима које настаје уписом у регистар док ствари остају у државини дужника (трећег лица које залаже ствар за дужника).
- **РЕГУЛАЦИОНА ЛИНИЈА** - линија која дели јавну површину од површина намењених за друге намене.
- **РЕХАБИЛИТАЦИЈА** (*енгл. rehabilitation, нем. rehabilitierung, rehabilitation, франц. réhabilitation*) - брисање осуде и њених правних последица на основу чега осуђено лице може стицати права као и сви други грађани. Законом о рехабилитацији (2006) уређује се рехабилитација лица која су без судске или административне одлуке или судском или административном одлуком лишена, из политичких или идеолошких разлога, живота, слободе или неких других права од 6. априла 1941. године до дана ступања на снагу овог закона, а имала су пребивалиште на територији Републике Србије. Решењем којим усваја захтев за рехабилитацију суд утврђује да је одлука која је била донета против рехабилитованог лица ништава од тренутка њеног доношења и да су ништаве све њене правне последице, укључујући и казну конфискације имовине. Рехабилитовано лице сматра се неосуђиваним.
- **РЕИВИНДИКАЦИОНА ТУЖБА** - својинска тужба коју суду подноси власник индивидуално одређене ствари који је престао бити њен држалац против држаоца ствари. Да би тужбени захтев био усвојен тужилац мора доказати да на ствари чији повраћај тражи има право својине, као и да се ствар налази у фактичкој власти туженог.
- **РЕКАДЕНТНОСТ ПРАВА СВОЈИНЕ** (*ius recadentiae*) - еластичност права својине: особина права својине да добија поново пуни обим кад престану њена ограничења (нпр. ствар је била дата на послугу, у закуп, на њој је конституисана хипотека, ручна залога или установљено плодоуживање, службеност).
- **РЕКОНСТРУКЦИЈА** - извођење грађевинских и других радова на објекту, којима се: врши доградња; утиче на стабилност и сигурност објекта; мењају конструктивни елементи; мења технолошки процес; мења спољни изглед објекта; повећава број функционалних јединица; утиче на безбедност

суседних објеката, саобраћаја, заштите од пожара и животне средине; мења режим вода; утиче на заштиту природног и непокретног културног добра, евидентиране непокретности, добра које ужива претходну заштиту, његове заштићене околине, осим конзерваторско-рестаураторских радова.

- **РЕПРИВАТИЗАЦИЈА** (*енгл. reprivatization, нем. Reprivatisierung, франц. reprivatisation*) - појам оживљен у постсоцијалистичком периоду, којим се означава поновна приватизација државних, односно друштвених имовинских добара која су некада била у режиму приватне својине путем денационализације тј. кроз враћање имовине старим власницима од којих је одузета мерама национализације, конфискације и експропријације.
- **РЕСТИТУЦИЈА** (*енгл. restitution, нем. Restitution, франц. restitution*) - као класични правни институт, означава успоставу ранијег стања у имовини неког лица, онаквог какво је било пре неког штетног догађаја, односно, овде, акта одузимања, и односи се, пре свега, на враћање имовине у природном облику.
- **РУЧНА ЗАЛОГА** (*pignus*) - заложно право на покретној ствари које настаје предајом ствари заложном повериоцу са циљем обезбеђења дуга дужника.
- **РУШЉИВ ПРАВНИ ПОСАО** (релативно ништав) – правни посао који је закључила ограничено пословно способна страна, кад је при његовом закључењу било мана у погледу воље страна, као и кад је то законом или другим прописом одређено. Рушљивост може истицати страна у чијем је интересу она установљена у одређеном року.
- **САНАЦИЈА** - извођење грађевинских и других радова на постојећем објекту којима се врши поправка уређаја, постројења и опреме, односно замена конструктивних елемената објекта, којима се не мења спољни изглед, не утиче на безбедност суседних објеката, саобраћаја и животне средине и не утиче на заштиту природног и непокретног културног добра, евидентиране непокретности, добра које ужива претходну заштиту, његове заштићене околине, осим конзерваторско-рестаураторских радова.
- **САВЕСНИ ДРЖАЛАЦ** - држалац који основано сматра да има пуноважан правни основ за државину стварног права, он је у доброј вери (*bonae fidei possessor*) али у заблуди, јер није ималац права чију садржину врши (нпр. држањем ствари).
- **СЕДИШТЕ ПРАВНОГ ЛИЦА** - место за које се претпоставља да се у њему правно лице налази; место одакле се управља пословањем правног лица.
- **СЕКВЕСТРАЦИЈА** (*енгл. sequestration, нем. zwangsverwaltung, франц. sequestration*) - мера обезбеђења која се састоји у привременом одузимању управе над целокупном имовином или делом имовине једног лица за коју постоје претпоставке да буде конфискована. После 1945. године имовина многих одсутних лица је стављена под секвестар и касније била конфискована.
- **СЕЛО** - насеље чије се становништво претежно бави пољопривредом, а није седиште општине.
- **СИНГУЛАРНА СУКЦЕСИЈА** - правна ситуација у којој претходник на правног следбеника преноси једно или више тачно одређених (индивидуалних) права (и обавеза), али тако да следбеник не стиче сва

права (и обавезе) претходника (нпр. претходник поклони стицаоцу једну овцу или му прода аутомобил).

- **СИТУАЦИОНИ ПЛАН** - акт који садржи планирану диспозицију, висину, габарит и намену објекта.
- **СЛОЖЕНА СТВАР** - ствар настала спајањем разнородних простих ствари у једну нову целину, независно од околности да ли свака од њих може бити самостална ствар или не.
- **СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ ОД НЕВЛАСНИКА** - оригинаран начин стицања ако је стицалац савестан; правни посао на основу кога је пренесена ствар на стицаоца теретан, а покретна ствар предата стицаоцу и прибављена од невласника који у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари или је ствар прибављена од невласника коме је власник предао ствар у државину на основу правног посла који није основ за прибављање права својине или је ствар купљена на јавној продаји.
- **СТВАРИ ОДРЕЂЕНЕ ПО РОДУ** - покретне ствари које се у правном промету одређују по некој мерној јединици (килограму, литру, дужном метру, новчаним апоенима итд).
- **СТВАРИ У ПРОМЕТУ** - ствари које могу бити објекат субјективног стварног права (роба је ствар која је увек у промету).
- **СТВАРИ ВАН ПРОМЕТА** - ствари које нису објекти субјективног стварног права иако, под условима одређеним законом, могу бити у специфичном промету на основу управних аката.
- **СТВАРНА СЛУЖБЕНОСТ** - право власника једне непокретности (повласно добро - *dominium dominans*) да за њене потребе предузима одређене радње на непокретности другог власника (послужног добра - *dominium serviens*) или да од њега захтева да не предузима радње на својој непокретности на које би имао право (члан 49. став 1. ЗОСПО).
- **СТВАРНИ (РЕАЛНИ) ТЕРЕТ** - стварно право на туђој ствари које овлашћује његовог титулара да од било ког власника оптерећене непокретности захтева одређене престације (нпр. испоруку одређене количине пољопривредних производа, сваке године).
- **СТВАРНО ПРАВО** - правна власт на ствари (право која за свој објекат има ствар).
- **СУБЈЕКТИВНО ПРАВО** - власт субјекта права коју гарантује објективно право. Власт се испољава у овлашћењима субјекта права да од другог субјекта захтева одговарајуће понашање (чињење, нечињење, трпљење).
- **СУДРЖАВИНА** - државина коју фактички врши више лица на истој ствари или праву тако да сваки од суддржалаца у том случају врши самосталну фактичку власт на целој ствари, али је ограничен вршењем фактичке власти од других суддржалаца.
- **СУДСКА ПРАКСА** - одлуке судова (пресуде, решења) које су се, у истоврсним случајевима, усталиле тако да их јединствено примењују сви надлежни судови. У нашем праву судска пракса није формални извор права јер судови суде на основу устава, закона и других општих аката.
- **СУДСКО ИЗВРШЕЊЕ** - извршење правноснажне и извршне судске одлуке принудним путем од стране суда.

- **СУСЕДСКО ПРАВО** - скуп норми којима је уређен однос власника блиских (суседних) непокретности, чије је коришћење узајамно зависно због тога што међусобно граниче или се, према месним обичајима, сматрају суседним.
- **СУСПЕНЗИВНИ (ОДЛОЖНИ) УСЛОВ** - услов који одлаже дејство правног посла све док се он не испуни, а када се услов испуни правни посао делује од тренутка његовог закључења, осим ако из закона, природе посла или воље страна не проистиче нешто друго.
- **СУСВОЈИНА** - право својине два или више лица на истој физички неподељеној ствари, чији су делови одређени идеално (аликвотно).
- **ТАБУЛАРНА ДРЖАВИНА** - државина лица које је у земљишном регистру уписано као ималац права својине или неког другог стварног права које се уписује у земљишне регистре.
- **ТАПИЈА** - јавна исправа која садржи податке да је лице у њој означено власник непокретности за коју је издата. Она само констатује постојање права својине и има деклараторну природу.
- **ТЕРЕТАН ПРАВНИ ПОСАО** - посао у коме за оно што чини једна страна друга страна даје противчинидбу (нпр. продаја, размена, закуп).
- **ТЕРЕТНИ ЛИСТ** (Ц листу по абecedном реду, В листу по азбучном реду) - део земљишне књиге у који се уписују сва стварна права којима је земљиште оптерећено, права стечена на тим правима и ограничења која се односе на њих: хипотека, натхипотека, стварне и личне службености, реални терети, право откупа, прекупа, право прече куповине и друга оптерећења непокретности из А листа.
- **УДРУЖЕЊЕ** - правно лице кога оснивају чланови ради постизања дозвољеног циља које му они поставе. Чланови удружења тај циљ могу променити или донети одлуку да удружење престане постојати.
- **УКЊИЖБА** - конститутиван упис у земљишну књигу којим се коначно стичу, преносе или престају права на непокретностима.
- **УНИВЕЗАЛНА СУКЦЕСИЈА** - прелазак свих права и обавеза са претходника на следбеника на основу једног акта. Следбеник постаје ималац грађанскоправне целине (*universitas iuris*) у којој права и обавезе нису индивидуално одређени него на општи начин. Универзални сукцесор је наследник који наслеђује заоставштину или њен идеални део али тако да улази у сва права и обавезе која су оставиоцу припадала у тренутку његове смрти.
- **УНУТРАШЊА КОЛОНИЗАЦИЈА** - колонизација тј. насељавање аграрних интересената по територији републике која је, поред савезне регулативе, била део републичког законодавства. У Србији је, након савезног закона, 1945. године донет републички Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији.
- **УСТАНОВА** - правно лице кога оснива оснивач и одређује му циљеве. Постављене циљеве учесници установе не могу мењати, а остварују их из имовине која је за то неповратно намењена. Установа делује у интересу корисника.

- **УЗАНСЕ** - трговински (пословни, трговачки, привредни) обичаји који су скупљени, систематизовани и објављени од стране за то овлашћеног тела. Узансе се деле на опште и посебне (специјалне).
- **ФИЗИЧКА ПРЕДАЈА** (*traditio vera*) - начин стицања (*modus acquirendi*) покретних, најчешће, мањих ствари које се могу предати из руке у руку (нпр. куповина воћа или поврћа на пијаци, робе у продавницама) или се на други начин на прибавиоца преноси фактичка власт на ствари, ако је ствар кабаста (нпр. преносилац је довезао и истоварио сено на место које је стицалац означио).
- **ФОЛКСДОЈЧЕРИ** (нем. *Volksdeutsche*) - буквално значи: немачки народ, назив којим се сами себе називали Немци изван Немачке (етнички Немци), а посебно у Русији (где их је било чак 10 милиона), Пољској и Трансилванији. Хитлерова Немачка их је искористила за ширење идеологије нацизма, а знатан број је био учлањен у Културбунд и учествовао и у окупацијским формацијама. Након рата су неселективно били изложени прогону и конфискацији имовине.
- **ФОРМАЛНИ ПРАВНИ ПОСАО** - посао који се заснива у форми предвиђеној законом или вољом страна (у писаној форми, пред сведоцима, у форми исправе оверене пред државним органом).
- **ХИПОТЕКА** - заложно право на непокретним стварима које остају у државини заложног дужника. Ако хипотекарни дужник не испуни своју обавезу по доспелости, хипотекарни поверилац може намирити своје потраживање из вредности заложене непокретности пре поверилаца који на њој немају хипотеку (обични, хирограферни повериоци), као и пре поверилаца који су хипотеку на њој стекли после њега.
- **ЦИВИЛНИ ПЛОДОВИ** - плодови који не произилазе сами из ствари него из неког правног односа (нпр. из уговора о закупу - закупнина; из уговора о зајму - камата), испољавају се у новчаном виду, а изузетно у виду других ствари одређених по роду.
- **ШУМА** - земљиште обрасло шумским дрвећем.
- **ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ** - земљиште на коме се гаји шума, или земљиште на коме је због његових природних особина рационалније да се гаји шума, као и земљиште које је просторним односно урбанистичким планом намењено за шумску производњу.